

Det er på tide å se over lakseutstyret. Allerede i midten av mai starter sesongen i Enningdalselva. Alt om Fiskes medarbeider Per Lindberg har besøkt storlakselva som slynger seg rolig gjennom historiske områder i grenseland mellom Norge og Sverige.

Storlaks i grenseland

17. mai
i Enningdalselva

STORLAKS: Henning Labraaten med laksen på 10.3 kg. I 2007 ble det totalt tatt fem lakser mellom 10 og 11 kg i Enningdalselva. Men det fins større...

DØDFØDTEN: En av de mest spennende kulpene i Enningdalselva. Kulpen er tidevannspåvirket, og fisker vanligvis best på lavvann.

dalselva

.....

THE GARDEN FLY: Endre Stensrud prøver lykken med mark i kulpene nedenfor trebrua. Vanligvis et sikkert sted.

SIKKER WOBBLER: Grei premierelaks fra Fossen. Dens siste måltid ble en oransje Rapala – en wobblere med mange enningdalslaks på samvittigheten.

Tekst/foto: Per Lindberg

LIKE FØR: Vår guide Endre Stensrud tar en siste sjekk på utstyret før det braker løs ved midnatt 16. mai.

Forestill deg ei lita elv som snirkler seg fram gjennom en naturskjønn, bortgjemt dal. Et godt stykke fra opptråkkede stier, men likevel bare et par timers kjøretur unna. Tidvis brusende i skummende styrk, tidvis stilleflytende mellom myke gressbakker og løvskog. Et vassdrag der en sportsfisker i fred og ro kan svinge stanga i glitrende kulper med laks av imponerende format.

En drøm? Ja visst. En utopi? Vanligvis, men ikke alltid. Av og til gjør man oppdagelser som etterlater varige inntrykk. En slik oppdagelse var for meg Enningdalselva – også kalt Berbyelva – lengst sør i Østfold, i de historiske grensetraktene mellom Norge og Sverige. Visstnok var det her Karl XII måtte bite i gresset.

Siden har det rent mye vann i Enningdalselva – fra Bullaresjøene på svensk side og ut i Iddefjordens brakkvann. Forholdene mellom Sverige og Norge er heldigvis langt bedre i dag enn på Karl den tolvtes tid, og for de fleste er riksgrensa knapt mer enn en strek på kartet. Men når det gjelder Enningdalselva, har det ikke alltid vært helt friksjonsfritt mellom de to nabolandene, og for bare noen år siden gikk det hett for seg når nordmenn dro over grensa for å løse et problem som truet enningdalslaksens eksistens.

TIDLIG START

Som svensk kjenner jeg meg imidlertid meget velkommen til premiefisket i 2007 – som vanlig dagen før nordmennenes nasjonaldag. Arbeidernes jeger- og fiskerforenings kick-off med langbord og grillparty på elvebredden inne på området til Berby gård, bidrar naturligvis til

den hyggelige stemningen. Festlighetene har blitt en tradisjon etter at klubben tok over forvaltningen av fisket for 20 år siden, og er en perfekt start på sesongen.

Min kjentmann ved elva er Endre Stensrud. En av klubbens ivrigste, og en anerkjent og dyktig laksefisker som mestrer markfiske like godt som sluk- og fluefiske. I Enningdalselva praktiseres alle typer sportsfiske, men det finnes også lengre strekninger som er reservert for fluefiske. Endre tror imidlertid at han skal prøve med mark først.

– Ja, det finnes noen pålitelige holer som passer best for «The garden fly», men det blir sikkert en runde med fluestanga utpå dagen. Det spørs hva som funker best.

Etter festen drar vi mette og fornøyde til fiskehytta for å gjøre i stand utstyret. Ny sene spoles på snellene, og sortimentet av fluer, sluker og wobblere sjekkes. Om to timer vil de ivrigste gjøre sine første kast i midnattsmørket. Endre og hans fiskekompiser venter imidlertid til det begynner å lysne. – Premieredagen pleier uansett å bli lang nok, sier Endre, som mener det gjelder å være mest mulig skjerpet når *Salmo salar* skal fristes.

Laksefiske er alltid en utfordring. Ikke minst når det er muligheter for storlaks som i Enningdalselva, som huser en fin stamme med tidligvandrende fisk. Det finnes mange elver med like stor eller større laks i Norge, men det er ikke mange småelver som kan konkurrere med Enningdalselvas imponerende snittvekter.

Det skal imidlertid sies at årfangsten vanligvis er middelmådig, men i gode år kan den ende på godt over ett tonn. Et snitt på 700–800 kg fordelt på rundt 150 laks over drøye 10 km elv er likevel interessant nok for den seriøse laksefiskeren. Ikke minst med tanke på at fiskepresset periodevis er lavt. Trengt kan

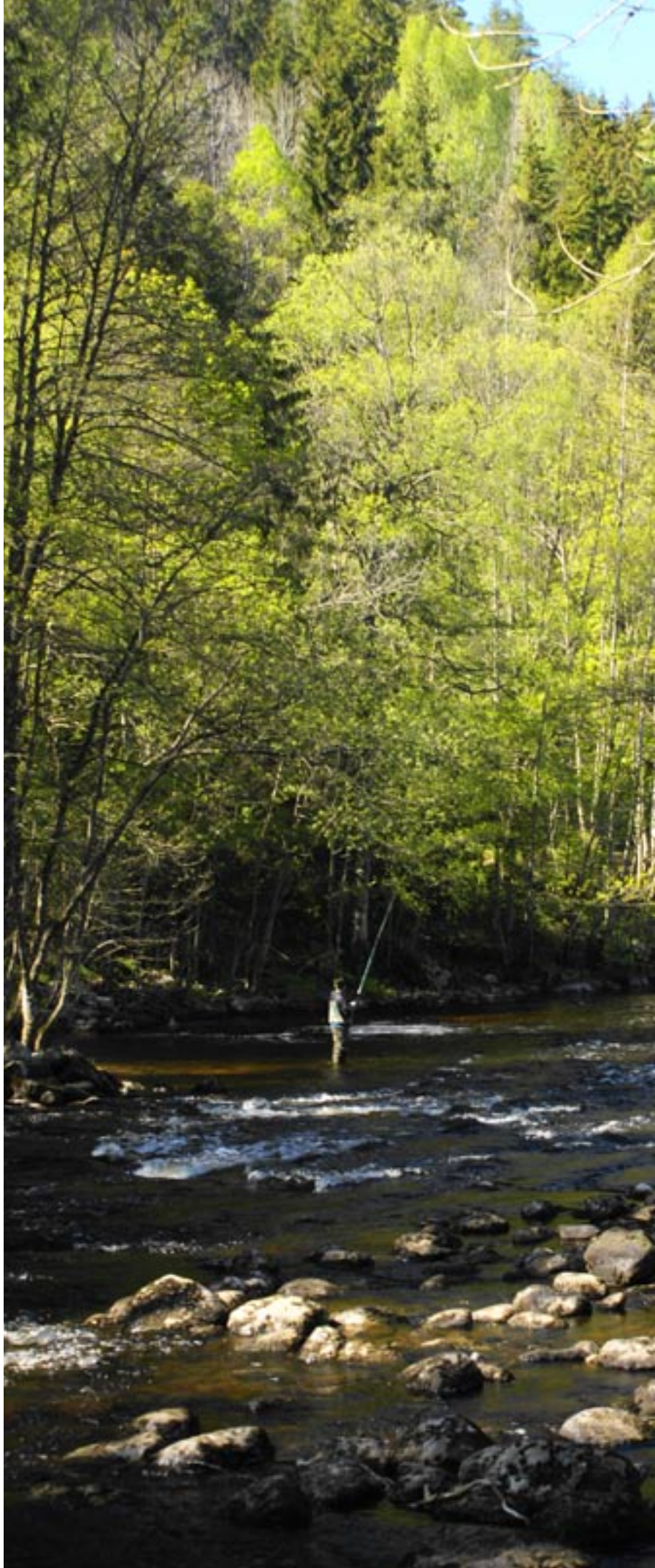
man vel bare si det er de første dagene av sesongen.

Det lover godt for morgendagens fiske, selv om vannet er lavt etter en tørr vår.

– Vi begynner vel på Nedre Brekket. Kjenner vi ikke noe der, får vi prøve i hølene oppe ved trebrua. Ei markklyse der pleier alltid å gi resultater...

På svingete grusveier legger Endre og gutta en slagplan i det svake morgenlyset. Vi er tidlig ute, men definitivt ikke først. Klokka har ennå ikke passert fire, men allerede kan vi skimte silhuetter av fiskere – og noen har også funnet fram til «vår» plass.

– Tenkte meg det, sier Endre. – Brekket er alltid ettertraktet. Da får det bli brua isteden.

DØDFØDTEN

Mens Endre & Co skifter til plan B, tar jeg meg en tur nedover på egen hånd mot den såkalte Dødfødtten. Om gutta kroker noe skal de varsle meg på mobilen.

Dødfødtten er et misvisende navn, for denne kulpen langt nede mot fjorden er en av de beste. Kanskje det er et påfunn fra slue laksefiskere som helst ville ha laksen for seg selv? Uansett – elvestrekningen ser innbydende ut i den lette morgendisken, der noen fluefiskere rolig og metodisk svinger sine stenger. Tidevannet når helt opp hit, og akkurat nå er det høyvann. De første fisketimene har imidlertid vært resultatløse ifølge to karer som sitter i gapahuken og venter på tur. En laks har vært oppe og vist seg, men ikke vist noen interesse for fluene.

– Det blir sikkert fisk når vannet synker. Dødfødtten er best på fjære sjø – når det er mer strøm i kulpen – sier en av karene, mens han pirker i flueskrinet og diskuterer fluemønstre med sin kollega. Som vanlig et engasjerende tema når fiskelykken uteblir.

– Gult og rødt er pålitelige farger. Yellow Flamethrower, for eksempel, og GP så klart (General Practitioner). – Den har jeg nok tatt flest på her nede gjennom årene. – Ja visst, men glem ikke Glödhäck. Og på lavvann kan også en liten helsvart flue på dobbeltekrok være giftig, svarer den andre mellom kaffeslurkene.

Mens karene i gapahuken fortsetter sitt resonnement, vader en av fluefiskerne i elva opp etter endt økt. Det ser ut som om han har gått helt tom. – Dette er den andre turen uten hogg, forteller den cowboyhatt-kledde nordmannen mens han sveiver inn fluesnøret. Fisket er tydeligvis tregt denne morgenen, for ennå er det ingen rapporter om landet laks.

VILT OG VAKKERT: Enningdalselva renner upåvirket og variert gjennom et idyllisk dalføre. Her finner du flotte fluestryk, rolige partier og dypere kulper egnet for mark og spinnfiske.

NYGÅTT: Erik Birkeland med 4 kg nyslått sølv direkte fra havet. Et bevis på at laksen også vandrer på elva på lav vannføring. På premieredagen rant det bare 40 kubikkmeter.

FIN FLUE: Fluer med rødt og oransje er vanligvis et sikkert kort i Enningdalselva.

ÅRETS FØRSTE LAKSER

– Jeg hørte om noen som mistet en stor en på Nedre Brekket, men ellers virker det uvanlig stille, mener cowboyhatten, og tenner en sigar for en stunds stille kontemplasjon ved elvebredden. Mannen presenterer seg som Espen Flyvholm – en av «edderkoppene» i Enningdalselvas indre nett. Sammen med Berby Gård har han nylig startet firmaet Berbylaksen A/S, som skal satse på natur- og fisketurisme og firmaarrangementer.

– Ideen er vel egentlig å føre Enningdalselva fram i lyset. Her er det mye å gjøre, ikke minst når det gjelder garnfisket i fjorden, sier han ettertenksomt og mener at elvas potensial er stort.

Mens vi står der og prater går plutselig ryktet om dagens første laks. Noen har fått en stor fisk lengre opp i elva, og er visst allerede på vei til klubbhuset. Noen minutter seinere bremses jeg opp på gårdsplassen akkurat tidsnok til å se premiefangsten idet den bæres inn: Det er en flott hannlaks, allerede lett farget, som akkurat bryter tikilosgrensa. – 10,3...

den er god, mener fangstmannen Henning Labraaten, og viser tommelen opp. Ingen tvil om at han er fornøyd, og på spørsmål om kampen var spennende sier han ikke noe, men hever hånda sakte mot meg. En hånd som fremdeles skjelver som et aspeløv.

– Tok den på sluk... i hølene nedenfor trebrua. Var sikker på at det var bunnapp først, men forsto snart at storlaksen var kroket. Det tok godt og vel et kvarter å få den på land, sier den lykkelige fiskeren med skjelvende røst.

Snart kommer det flere fangster. Fine fisker mellom 5 og 10 kg legges på vekta, mens leende og rødmussede fiskere gestikulerer til fragmentariske historier. Det virker som om hoggrushet startet samtidig langs hele elva. På under en time er fem fisker veid inn. Mens jeg funderer over hvordan det går for Endre og gutta, piper mobilen: – Nå må du forte deg! Erik Birkeland har fisk på ved «Kara».

Som sagt, så gjort. Igjen blir det rally for den flygende fiske-reporteren, men fangsten er allerede berget når jeg kommer fram. – En mindre laks, men i ypperlig kondisjon, helt nygått og full av lakselus på halerota! Han tok marken på bare halv-meterdypt vann bak de store steinene der, forteller Erik gledesstrålende.

Jammen har han rett. Fire kilo nyslått sølv i sin vakreste form, rett fra havet. Et godt bevis på at laksen stiger også på lavvann, mener Endre. – Jeg er sikker på at det ville blitt tatt mer laks i Enningdalselva om det var flere som fisket på mindre elv. Vanligvis venter de fleste på stigende vannstand, og i lange perioder kan det være tynt med fiskere langs bredden, sier han, og fortsetter:

– Selvsagt er fisket bedre på høyere vann. Enningdalselva er uregulert, men likevel relativt stabil for sin størrelse takket være sjøene høyere opp i systemet. Idealet er 50–100 kubikkmeter per sekund ved brua i Berby. Da vandrer fisken og er hoggvillig. Ved lengre tørke kan imidlertid vannføringen minske drastisk. Men selv på 30–40 kubikk kan fisket være brukbart. Framfor alt på de nedre delene.

TRUSLER FRA FLERE KANTER

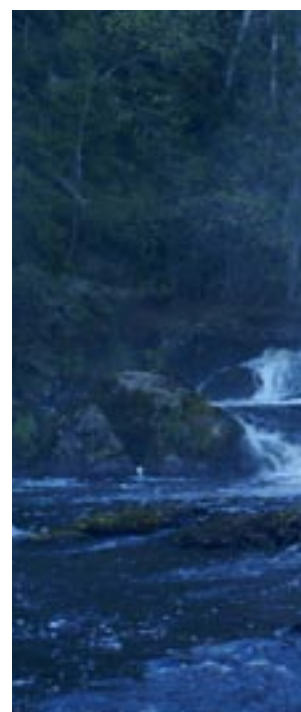
Midt på dagen stråler sola fra skyfri himmel, og fiskerne tar en rast i det grønne. Fisket har vært tregt for mitt vertskap, noe som ikke er helt vanlig. Endres rekord fra elva er 12,5 kg.

Men han har hatt på enda større fisk:

– For tre år siden gikk jeg noen svette runder med en virkelig bjesse. Den hogg på en Abu Reflex-spinner oppe i dyphølen ved Skibekk. Først

SPENNENDE PARTI: Fra Fossen, som ligger omtrent midt på det øvre partiet oppstrøms Berby bru.

etter 45 minutter begynte den å bli sliten. Jeg klarte nesten å dra den opp på stranda, men akkurat i vannkanten slapp den lille spinneren grepet. Jeg har sett mange store lakser gjennom tidene, men dette er den største jeg har sett i Enningdalselva. At den veide rundt 20 kg er jeg sikker på...

Tjue kilo! I ei elv som stedvis bare er fem meter bred... Allerede etter en halv dag ved Enningdalselva er jeg imponert. På tross av problemene med garnfisket, som slår særlig negativt ut ved lavvann når laksen virrer rundt i Iddefjorden. Men kanskje løses problemet like bra som man forhåpentligvis løste trusselen fra regnbueoppdrettet i Bullaresjøen, som var infisert med *Gyrodactylus salaris*.

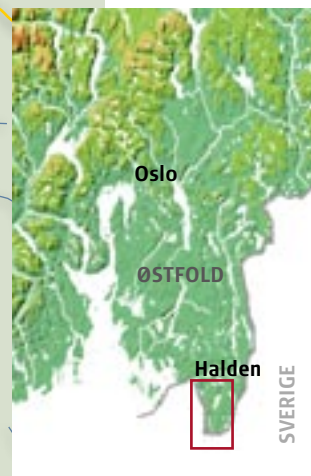
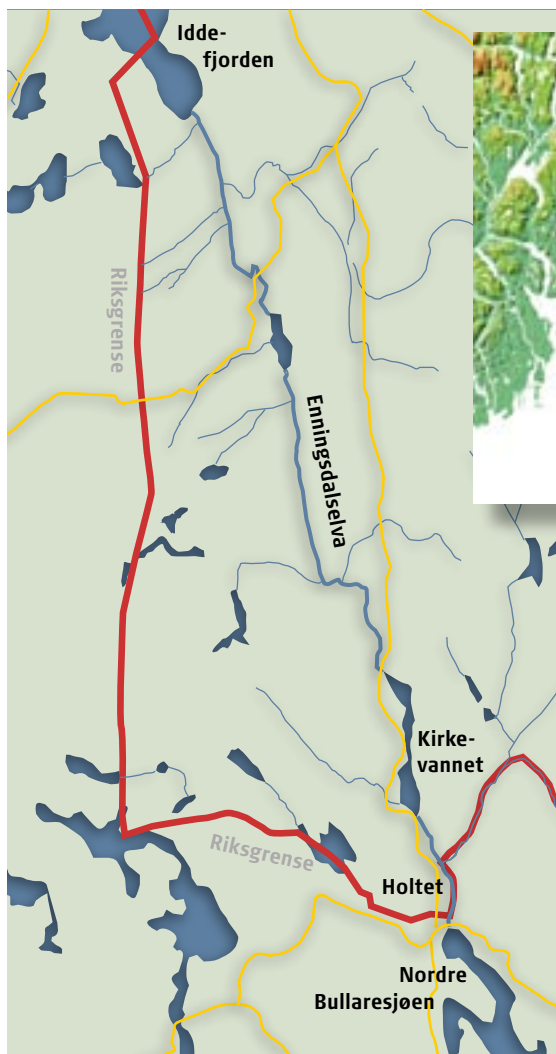
Endre blir engasjert når spørsmålet kommer opp.

– Gyro i elva hadde selvfølgelig vært katastrofalt. Selv om svenske myndigheter kjente til situasjonen, skjedde ingenting. Til slutt mistet vi tålmodigheten, og en gjeng av oss dro helt enkelt opp til Bullaren, inntok oppdrettsanlegget og begynte å slakte fisken. En sivil ulydighet av det mer drastiske slaget, som tross alt satte søkelys på problemet og førte til at anlegget til slutt ble nedlagt. Vi var alle beredt til å ofre oss for den unike enningdalslaksen og ta eventuelle konsekvenser, forteller Endre mens de andre nikker samtykkende. – Vi håpet bare at det ikke var for seint. Regnbueørret rømte jo stadig fra anlegget og ble fanget helt her nede på laksens gyteområder.

En skatt som Enningdalselva har sine beskyttere – heldigvis. Elva med sin storkvete, tidligvandrende laks, og uforstyrrede elvedal er utvilsomt unik. Kunne man bare få en slutt på garnfisket i fjorden ville denne perlen av ei lakselv nå sitt fulle potensial. Lykkes man i Trondheimsfjorden, så hvorfor ikke her i de historiske traktene av Bohuslän og Østfold?

På veien hjem neste dag piper mobilen. En bildemelding tikker inn fra Endre, der han fornøyd holder opp en torpedoformet blanklaks. Teksten er kort og konsis: – 8,0 kg, mark! Tre timer senere ligger det nok en melding på mobilen min: – 8,6 kg, flue!

Så kanskje er det sant som de sier. At ikke noe er som 17. mai – ikke minst i Enningdalselva...

FANGSTER (LAKS, I TONN)

1996:	1,1
1997:	0,5
1998:	0,4
1999:	0,8
2000:	1,0
2001:	0,6
2002:	0,5
2003:	1,1
2004:	0,4
2005:	0,9
2006:	1,0

Enningdalselva

Elva er lakseførende 13 km, fra Iddefjorden til utløpet Nordre Bullaresjøen på svensk side. I regnrrike år går laksen helt inn i Sverige – opp i Långvallselva mellom Nordre- og Søndre Bullaresjø, samt til Bullaresjøenes innløp – Kynne elv – der det snart blir et definitivt stopp ved fossen i Sundshult.

Enningdalslaksen er tidligvandrende, og allerede på premieren 16. mai kan en del store fisker være lett farget. Dette er laks som har steget i april eller tidligere. Garnfangster viser at laksen er på plass i Iddefjorden allerede i februar. Snittvekta i begynnelsen av sesongen er høy, og i gode år byr elva på eksemplarer på 10–15 kg. Rekorden er på drøyt 17 kg, og det hevdes at fisker i 20-kilosklassen er blitt landet. I fjorden er det tatt laks i garn som har veide over 20 kg sløyd! Rundt midtsommer synker snittvekta når smålaksen kommer på elva, men fortsatt kan en og annen rugg overraske. Spesielt på litt høyere vannføring. Mellom 50 og 100 kubikkmeter per sekund ved Berby bru regnes som bra.

Sjørreten dukket tidligere opp rent sporadisk, men har økt i antall de seinere år. En og annen fisk på over 5 kg dukker av og til opp. Men laksen er fremdeles helt dominerende. Det meste av fisken tas på områdene til Berby gård – fra fjorden og oppstrøms der fisket administreres av Arbeidernes jeger- og fiskerforening i Halden. Lenger opp mot svenskegrensen er det blant annet muligheter ved Svingen camping – særlig under perioder med stor vannføring fra St. Hans.

Fisket på Berby gårds domener første uka er forbeholdt medlemmer i AJFF Halden som har betalt årskort på strekningen. Medlemskap er mulig for alle som følger klubbens regler, og deltar på de årlige dugnadene i elva. Når premiereuka er over selges dagskort til allmennheten.

Flue-, mark- og spinnfiske bedrives med framgang, da elvas løp er variert, med alt fra rolige og dype holer, til fine fluestryk. Noen strekninger er reservert for fluefiske.

FISKEKORT OG INFO

Fiskesesong: 16. mai–15. august

Fiskekort: Villmarks-galleriet Halden, www.villmarksgalleriet.no/html/kontakt.html

Tlf. 69 17 70 66

– 69 19 26 09

Svingen Camping:
Tlf. 69 19 76 57

PÅ NETT

www.ajffhalden.no
www.home.no.net/berbyelv